

Dierenwelzijn en diergezondheid op Megabedrijven in Nederland

Een advies op verzoek van de Tweede Kamer

**Februari 2008
RDA 2008/02**

RAAD VOOR DIERENAANGELEGHEDEN

www.raadvoordierenaangelegenheden.nl

info@rda.nl

Dierenwelzijn en diergezondheid op megabedrijven in Nederland

Analyse en overwegingen van de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) voor de Tweede Kamer

Februari 2008

Considerans en samenvatting

Eind 2007 heeft de Tweede Kamer aan de Raad voor Dierenaangelegenheden gevraagd om een analyse van de mogelijke gevolgen van de bouw van megastallen voor dierenwelzijn en diergezondheid.

Dit verzoek is door de RDA opgevat als het antwoord op de vraag:

Wat zijn de verschillen ten aanzien van het dierenwelzijn (inclusief de diergezondheid) tussen enerzijds de bestaande zgn. gezins- of familiebedrijven en anderzijds de in de toekomst voorziene megabedrijven?

Dit antwoord levert, samen met de rapporten van het Milieu- en Natuur Planbureau en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu en het advies van de Raad voor het Landelijk Gebied, fundamentele voor het Kamerdebat over megabedrijven, dat begin 2008 plaats zal vinden.

Schaalvergroting in de veehouderij is een proces dat in Nederland al decennia aan de gang is. Deze schaalvergroting komt in een grote versnelling door de ontwikkeling naar zgn. megabedrijven. De drijvende kracht achter deze ontwikkeling is bedrijfseconomisch van aard. Echter, ook andere aspecten van de dierhouderij spelen nadrukkelijk een rol in het debat over de wenselijkheid en de mogelijkheid van deze vorm van schaalvergroting. Eén van die aspecten is het dierenwelzijn en, als wezenlijk onderdeel daarvan, de diergezondheid.

Analyse:

1. Dierenwelzijn inclusief diergezondheid zal in megabedrijven in beginsel niet beter of slechter zijn dan in de huidige zgn. familiebedrijven.
2. Megabedrijven bij elkaar plaatsen geeft grotere diergezondheidsrisico's dan wanneer grote onderlinge afstand aangehouden wordt.
3. Met betrekking tot de aangifteplichtige dierziekten is er in geval van familiebedrijven sprake van een relatief grote kans op een relatief kleine ramp en op megabedrijven sprake van een kleine kans¹ op een absoluut heel grote ramp.
4. In landbouwontwikkelingsgebieden (LOG's), waar veel grote bedrijven dicht bij elkaar liggen, is er daarom (zie punt 4) een relatief grote kans op een grote ramp met betrekking tot diergezondheid.

¹Voor grote én kleine bedrijven geldt: bij gesloten bedrijfsvoering kleine kans; bij niet-gesloten bedrijfsvoering grotere kans door meer aanvoer van levende dieren

Overwegingen:

1. Megabedrijven worden gesticht om economische redenen. Het benutten van de daardoor ontstane economische investeringsruimte ten behoeve van verdere verbetering van de diergezondheid en het dierenwelzijn zal noodzakelijk zijn om maatschappelijke acceptatie te verwerven en te behouden.
2. De Raad stelt dat megabedrijven voorop moeten willen lopen op het gebied van diergezondheid en dierenwelzijn door gebruik te maken van de meest recente inzichten (voorbeelden: Comfort Class bij varkens, Volièrestal bij legpluimvee, luchtontsmetting d.m.v. moderne luchtwassers).
3. Het onder 2 gestelde klemt des te meer vanwege de noodzakelijke maatschappelijke acceptatie van het houden van dieren op megaschaal.
4. Anders dan in kleine gezinsbedrijven wordt in megabedrijven gewerkt met ingehuurd personeel. Op megabedrijven is management en aansturing van personeel met betrekking tot dierverzorging (incl. ziektemonitoring) nog belangrijker dan op familiebedrijven.
5. Megabedrijven moeten het voortouw nemen in de verdere ontwikkeling naar gesloten bedrijfsvoering, om verdere verbetering van het dierenwelzijn en de diergezondheid te bewerkstelligen (zie punt 3 Analyse).
6. Megabedrijven zijn vanwege hun omvang en hun economische belangen extra kwetsbaar voor negatieve gevolgen van onvoldoende dierenwelzijn en onvoldoende diergezondheid. Kwaliteitsborging, transparantie en openheid is voor deze bedrijven dus *nóg* belangrijker dan voor kleinere (hobby-, familie-)bedrijven. Deze noodzaak tot transparantie (webcam etc.) zal het dierenwelzijn ten gunste kunnen komen: er is geen andere keuze dan om de gewenste/vereiste verbeteringen door te voeren.

Er bestaan drie 'instrumenten' die ontwikkelingen op het gebied van diergezondheid en dierenwelzijn op megabedrijven kunnen sturen:

1. Marktwerking
2. Stimuleringsmaatregelen door de overheid
3. Wet- en regelgeving

De Raad is unaniem van mening dat verbetering van de diergezondheid en het dierenwelzijn het doel is. De Raad heeft echter vastgesteld dat de meningen over de gewenste inzet van de verschillende instrumenten sterk verschillen. Zo is bijvoorbeeld de Dierenbescherming van oordeel dat sterke regie nodig is, waar andere partijen uitgaan van marktwerking.

Uitgangspunten.

De RDA heeft de hier volgende uitgangspunten gehanteerd ten aanzien van kennisherkomst, relevante dierhouderijen, definitie van megabedrijven, dierenwelzijnsparementers en groepsgrootte-ontwikkeling. Vervolgens wordt als uitgangspunt nogmaals de reikwijdte van het advies gedefinieerd. Tenslotte enkele opmerkingen over ethische aspecten.

Omdat in Nederland tot op heden geen *wetenschappelijk* onderzoek over megabedrijven in de veehouderij is gedaan, is dit advies gebaseerd op inschattingen van deskundigen². Megabedrijven in het buitenland zijn qua omstandigheden (milieu, cultuur, economie) niet goed met Nederlandse vergelijkbaar.

De Tweede Kamer heeft aangegeven vooral naar de varkens- en pluimveehouderij te willen kijken. Dit advies is dan ook tot die diersoorten beperkt.

De vier adviserende organisaties (zie Considerans) hebben als definitie van een megabedrijf de bedrijfseconomische definitie van het LEI³ (groter dan 500 zgn. Nationale Grootte Eenheden) aangehouden, wat praktisch vertaald neerkomt op een bedrijf met een grootte van minimaal 3½ maal een gezinsbedrijf, op één locatie (in cijfers: minstens 12.500 vleesvarkens of 2.000 fokvarkens, of een gesloten bedrijf met 900 zeugen, 2600 biggen en 6300 vleesvarkens of 360.000 vleeskuikens of 160.000 legkippen).

Diergezondheid is een integraal onderdeel van dierenwelzijn, zowel wanneer de Vijf Vrijheden van Brambell (zie de Nota Dierenwelzijn van het Ministerie van LNV) als wanneer de Vier Criteria van het Europese Welfare Quality-project (zie kader) gehanteerd worden.

Welfare Quality

Het Welfare Quality-project is een door de EU geïnitieerd en gefinancierd onderzoek van zowel dier- als maatschappijwetenschappers.

Doel van het project is het verbeteren van dierenwelzijn door:

- het ontwikkelen van praktische meet- en verbeterstrategieën op bedrijfsniveau voor de dierhouderij en het diertransport
- het verbinden van dierhouderijmethoden met consumentkeuze
- te komen tot een hogere Europese dierenwelzijnstandaard voor productiedieren

Van groot belang is de multidisciplinaire aanpak: niet uitsluitend de zgn. agrosociences, maar ook de social sciences zijn uitdrukkelijk betrokken bij dit project.

In cijfers: aan het Welfare Quality project nemen ca 250 wetenschappers van 44 instellingen uit 17 landen (13 EU, 4 Zuid-Amerika) deel. Het project heeft een budget van € 19 miljoen, waarvan € 15 miljoen door de EU wordt bijgedragen.

Het Welfare Quality-project is gestart in 2004 en zal worden afgerond in 2009.

² De Raadsleden alsmede Prof. Dr. F. Ohl, Fac. Diergeneeskunde UU, Prof. Dr. Ir. H. Blokhuis, ASG-WUR en Dr. A. van Nes, Fac. Diergeneeskunde UU

³ Landbouw-Economisch Instituut

De Raad voor Dierenaangelegenheden kiest er voor om de moderne en actuele definitie van dierenwelzijn zoals vastgesteld in het EU-Welfare Quality-project te hanteren (zie tabel 1).

Tabel 1: Principes en bijbehorende welzijnsriteria voor Welfare Quality⁴.

Principes	Welijnsriteria
I. Goede voeding	1. Afwezigheid van voortdurende honger
	2. Afwezigheid van voortdurende dorst
II. Goede huisvesting	3. Comfortabele rustplaats
	4. Comfortabele temperatuur
	5. Gemakkelijk kunnen bewegen
III. Goede gezondheid	6. Afwezigheid van verwondingen
	7. Afwezigheid van ziekten
	8. Afwezigheid van pijn veroorzaakt door managementprocedures
IV. Soortspecifiek gedrag	9. Uitvoeren van sociaal gedrag
	10. Uitvoeren van ander gedrag
	11. Goede mens-dier-relatie
	12. Afwezigheid van algemene angst

In de huidige, reguliere veehouderij (in zgn. gezins- of familiebedrijven⁵) worden varkens veelal in groepen van (enige) tientallen dieren gehouden, waarbij er meerdere groepen per afdeling en meerdere afdelingen per stal kunnen zijn. De pluimveehouderij verschilt in zoverre van de varkenshouderij dat de groepen over het algemeen veel groter zijn (één groep kan een gehele afdeling beslaan) en dat de aantallen dieren per bedrijf veel groter zijn. Legpluimvee kan nu nog in kooien gehuisvest zijn, maar zal vanaf 2012 in groepen of, als de wetgever dit zal toestaan, in zgn. verrijkte kooien gehuisvest moeten worden. Megabedrijven zullen groter zijn met betrekking tot het totaal aantal gehouden dieren, maar de totale bedrijfsgrootte zal geen effect hebben op de grootte van de groepen waarin de dieren gehouden worden.

Tenslotte: het uitgangspunt van de Raad is dat de gevraagde analyse uitsluitend de verschillen betreft tussen de anno 2008 bestaande gezins- of familiebedrijven enerzijds en de voorziene megabedrijven anderzijds. Deze analyse gaat derhalve uitdrukkelijk níet over de vraag hoe het gesteld is met het dierenwelzijn en de diergezondheid op de huidige bedrijven. In eerder uitgebrachte adviezen, over natuurlijk gedrag van pluimvee, varkens en rundvee, heeft de Raad aandachtspunten voor verbetering in dit opzicht aangegeven.

De Raad is zich bewust van de vaak gehoorde opvatting dat een activiteit waarbij het dierenwelzijn onvoldoende gewaarborgd is niet op nog veel grotere schaal uitgeoefend mag worden. De Raad is echter van mening dat de vraag hoe het met het dierenwelzijn en de diergezondheid gesteld is in de bestaande pluimvee- en varkensbedrijven, een andere is dan de Tweede Kamer nú gesteld heeft met betrekking tot megabedrijven.

⁴ Bron: Prof. Dr. Ir. H. Blokhuis, projectleider Welfare Quality-project

⁵ Bedrijfsomvang familiebedrijf in cijfers: Ca 2.000 vleesvarkens of 300 fokvarkens of 60.000 vleeskuikens of 25.000 legkippen, gerund door de ondernemer, een meewerkende partner en eventueel één personeelslid in loondienst.

Ethische aspecten

Naast technische zorgen over de diergezondheid en het dierenwelzijn spelen in de maatschappelijke discussies ook ethische overwegingen een rol.

Een veelgehoord bezwaar is dat het dier in de huidige ontwikkeling van schaalvergroting steeds meer een *ding* wordt: de massaliteit van een megabedrijf kan volgens velen niet samengaan met de erkenning van de intrinsieke waarde van het individuele dier.

In de ethische afweging zijn de volgende punten en vragen van belang:

- Het beeld dat velen van de intensieve veehouderij hebben is: "het doel is uitsluitend het produceren van vlees of eieren tegen een zo laag mogelijke kostprijs met een minimum aan aandacht voor de dieren"
- Klopt het dat het produceren van vlees of eieren tegen een zo laag mogelijke kostprijs leidt tot een minimum aan aandacht voor de dieren?
- Zijn de minimale wettelijke eisen aan de dierhouderij voldoende om de intrinsieke waarde van het dier te waarborgen?
- De toenemende automatisering en het toenemende aantal dieren per medewerker kan het beeld van de 'mechanisatie' van de dierhouderij versterken.
- Gesloten systemen roepen vaak het beeld op dat er onethische dingen gebeuren: openheid en transparantie kunnen dit beeld tegengaan.
- Als megabedrijven leiden tot een verbetering van het dierenwelzijn zal dat kunnen bijdragen aan de ethische acceptatie van schaalvergroting.

De EU-brede aanpak om parameters voor dierenwelzijn te ontwikkelen houdt in dat niet alleen technische disciplines (*agro-sciences*) aan het werk zijn, maar dat ook de *social sciences* ingezet worden om tot een breed gedragen systeem voor welzijnsverbetering te komen. De voorgaande ethische punten en vragen worden meebehandeld in dit verband en dragen bij aan de ontwikkeling van het project. De RDA adviseert om de resultaten van het EU-Welfare Quality Project nauwkeurig te volgen en zo mogelijk te implementeren in het Nederlandse beleid. In een in 2007 uitgebracht advies van de RDA aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is gewezen op het voortdurende gevaar van definitieverwarring ("Babylonvalkuil"): Onder dierenwelzijn wordt tot dusverre per sector wat anders verstaan. Duidelijke afstemming op grond van de resultaten van het EU-Welfare Quality project, waaraan veel meer dan uitsluitend technische disciplines meewerken, is het devies.

Het familie- of gezinsbedrijf.

Veel mensen in Nederland hebben een (ideaal) beeld van een varkens- of pluimveebedrijf. Dit beeld kan variëren van het Ot & Sien beeld waarbij op een klein bedrijf de dieren alle gelegenheid hebben om vrij over het erf te bewegen, tot het huidige beeld van grote bedrijven zoals in de Peel waarbij één tot vier grote gesloten stallen samen het bedrijf vormen.

Vrijwel alle varkens- en pluimveebedrijven in Nederland zijn zogenaamde familie- of gezinsbedrijven. De grootte van deze bedrijven kan variëren van bijvoorbeeld vijftig vleesvarkens of 5000 legkippen tot grote bedrijven met bijvoorbeeld tweeduizend vleesvarkens of 25000 legkippen. Op de kleinere bedrijven houden de eigenaren de dieren vaak als een neventak naast een ander beroep, terwijl op de grote bedrijven naast de eigenaar veelal nog een familielid en één personeelslid in loondienst werkt.

Een gemiddeld hedendaags gezins- of familiebedrijf is nu al sterk gemechaniseerd. Dit geldt overigens niet alleen voor traditionele varkens- en pluimveehouderijen, maar eveneens voor de grotere biologische dierhouderijen.

Er heerst bij velen het gevoel dat een verdere vergroting van de gezins- of familiebedrijven nu al leidt tot ellende voor de dieren in die intensievere veehouderij. Het burgerinitiatief "Stop fout vlees" maakte dit gevoel zichtbaar. Schaalvergroting wordt gezien als een uitdijning van de ellende voor de dieren, of dit gevoel nu terecht is of niet.

Een vergroting naar megabedrijven zal dat gevoel mogelijk versterken als niet extra met deze maatschappelijke gevoelens rekening wordt gehouden.

Dierenwelzijn op megabedrijven vs. dierenwelzijn op de huidige bedrijven, beschouwd volgens de EU-Welfare-benadering.

Principe I: Goede voeding.

Criteria:

1. *Afwezigheid van voortdurende honger*
2. *Afwezigheid van voortdurende dorst*

Op nieuwe (mega-)bedrijven worden bedrijfsprocessen steeds verder geautomatiseerd. Dit vereist bij een groter bedrijf steeds meer toezicht en controle op de apparatuur. Het principe van de geautomatiseerde water- en voerverstrekking verandert niet zo veel. Er is daarom geen reden om aan te nemen dat er tussen familiebedrijven en megabedrijven verschillen zullen bestaan in de wijze van routinematige verstrekking van voedsel en water.

Bij verdere schaalvergroting neemt het aantal medewerkers/verzorgers per groep dieren af. Dat heeft als gevolg dat het toezicht op de dieren kan afnemen waarbij dieren die niet eten of drinken later zullen worden opgemerkt dan bij een 'intensievere' verzorging. Juist het tijdig waarnemen van zieke dieren en de verzorging ervan zijn moeilijk of niet te automatiseren en vergen menselijke aandacht. Gebrek aan menselijke aandacht is per definitie een euvel dat dieren in megabedrijven (nog) meer bedreigt dan dieren in familiebedrijven.

Toenemende automatisering levert echter ook mogelijkheden om juist méér aandacht te besteden aan de dieren, omdat routinematige werkzaamheden door automaten verricht worden.

Als personeelsleden een gespecialiseerde taak op een bepaald bedrijfsonderdeel hebben, zullen ze daarin meer vaardigheid en routine ontwikkelen. In dat geval kunnen afwijkingen aan dieren weer eerder opgemerkt en beter behandeld worden.

Het dierenwelzijn, gemeten naar dit criterium, kan dus zowel bedreigd als bevorderd worden door de overgang van familiebedrijf naar megabedrijf. De omvang en het vakmanschap van de dierverzorging is daarbij van doorslaggevend belang. Beide zijn een rechtstreekse afgeleide van de kwaliteit van het bedrijfsmanagement.

Alleen al vanwege het dierenwelzijnsprincipe *goede voeding* vereist het besturen van een megabedrijf nadrukkelijk (nog) meer kwaliteit van de bedrijfsleiding dan in de huidige situatie het geval is. Hier schuilt namelijk het gevaar van onvoldoende zorg.

Principe II: Goede huisvesting

Criteria:

3. *Comfortabele rustplaats*
4. *Comfortabele temperatuur*
5. *Gemakkelijk kunnen bewegen*

Vanuit het dier gezien zijn de omstandigheden in het eigen hok of de eigen groep bepalend: voor het individuele dier maakt de totale bedrijfsgrootte (aantallen groepen, afdelingen en stallen per bedrijf) geen verschil. Ten aanzien van de rustplaats en bewegingsgemak zal het voor het individuele dier daarom niet uitmaken of het zich op een familie- of megabedrijf bevindt.

Bij verdergaande mechanisering en automatisering op megabedrijven zal het klimaat stabielere kunnen zijn dan in kleinere stallen zonder die verfijnde automatisering. Echter, bij een toenemende afhankelijkheid van automatische klimaatsystemen kunnen (zeer)

ernstige dierenwelzijnsproblemen voorkomen wanneer bijvoorbeeld de stroom uitvalt en er onvoldoende generatoren onmiddellijk inzetbaar zijn.

Huisvesting in familiebedrijven en huisvesting in megabedrijven verschillen niet noemenswaardig ten aanzien van rustmogelijkheden, temperatuurbeheersing en bewegingsgemak⁶.

Principe III: Goede gezondheid

Criteria:

6. *Afwezigheid van verwondingen*
7. *Afwezigheid van ziekten*
8. *Afwezigheid van pijn veroorzaakt door managementprocedures*

Bij voor het individuele dier gelijke hokomstandigheden (zie Principe II) zullen verwondingen ten gevolge van slechte ligplaats of beperkte bewegingsvrijheid niet vaker of minder vaak op megabedrijven voorkomen.

Voor het vroegtijdig kunnen signaleren van ziekten geldt hetzelfde als voor het monitoren van het eten en drinken: zie wat gesteld is bij Principe I.

Op termijn is automatisering van de monitoring van (een deel van) de diergezondheid denkbaar, waarmee ook voor het menselijke oog niet direct waarneembare gezondheidsparameters kunnen worden geregistreerd⁷. Dit kan leiden tot een betere diergezondheid.

Doordat gecertificeerd personeel protocollair werkt (wanneer overweging nr. 4 ter harte wordt genomen) in een gespecialiseerde deeltaak (zie Principe I) kan de welzijnsaantasting bij het uitvoeren van zgn. managementhandelingen zoveel mogelijk beperkt worden.

Zoals voor elk bedrijf geldt ook voor een megabedrijf dat insleep van dierziekten ook door mens-dier-contacten plaats kan vinden (maar minder gemakkelijk dan door dier-dier-contacten). Naarmate meer medewerkers (vrij verkeer van personen en diensten binnen de EU) werkzaam zullen zijn op één bedrijf is extra waakzaamheid geboden, omdat op die manier een (besmettelijke) dierziekte in de Nederlandse veehouderij geïntroduceerd zou kunnen worden.

Bij uitbraak van een aangifteplichtige dierziekte op een megabedrijf zal zowel het dierenleed als de economische schade aanzienlijk zijn: het aantal zieke dieren is immers navenant groter.

Bij een concentratie van veehouderijbedrijven in zgn. landbouwontwikkelingsgebieden (LOG's) zal de schade als gevolg van een uitbraak van een aangifteplichtige dierziekte van dezelfde orde van grootte zijn als bij een uitbraak op een of meerdere megabedrijven⁸.

Megabedrijven die separaat op industrieterreinen geplaatst worden zullen een kleinere kans op het binnendringen van dierziekten hebben dan de bedrijven in het landschappelijke gebied: bij een grotere afstand tussen bedrijven neemt de kans op verspreiding van een dierziekte af.

⁶ Het is verstandig deskundige en specifieke huisvestingsvoorwaarden te definiëren.

⁷ De interpretatie van de gegevens is nog wel mensenwerk.

⁸ Echter, op grote bedrijven zijn de maatregelen voor externe biosecurity (bezoekershygiëne, aan- en afvoer van dieren, gebruik vreemd materiaal etc.) vaak beter dan op kleinere bedrijven, waardoor de transmissie tussen bedrijven zal verminderen.

Bovendien zullen op een industrieterrein hobbydierhouderijen en in het wild levende dieren een veel kleiner risico voor het megabedrijf (en vice versa) vormen.

Bijzonder dierziekerisico:

In het kader van Aviaire Influenza is het onwenselijk om pluimvee en varkens op één bedrijf te huisvesten: het varken kan als 'mengvat' voor verschillende Influenzastammen fungeren, waardoor de kans op het ontstaan van een voor de mens gevaarlijke Aviaire Influenzavariant groter wordt. Hoewel die kans door allerlei maatregelen verkleind kan worden, is het mogelijke gevolg - een Influenzapandemie - zodanig ernstig dat het samen huisvesten van varkens en pluimvee afgeraden moet worden.

Ervaring bij de uitbraak van Aviaire Influenza in 2002-2003 in Nederland heeft geleerd hoe groot de invloed is van verspreiding van ziekteverwekkende virussen door de lucht. De uitstoot van ventilatoren bleek een bron van nieuwe infecties in de windrichting. Nieuwe megabedrijven hebben in tegenstelling tot de niet-meer-nieuwe bestaande bedrijven de mogelijkheid om alle uitgaande lucht te bewerken in verband met stankpreventie en vermindering van andere ongewenste emissies. De Raad voor Dierenangelegenheden stelt vast dat megabedrijven, gezien het risico op verspreiding van ziekteverwekkers door de lucht, door de centrale bewerking van alle uitgestoten lucht de kans op verspreiding naar andere bedrijven sterk kunnen/moeten verminderen⁹.

Principe IV: Soortspecifiek gedrag

Criteria:

9. *Uitvoeren van sociaal gedrag*
10. *Uitvoeren van ander gedrag*
11. *Goede mens-dier-relatie¹⁰*
12. *Afwezigheid van algemene angst*

Bij voor het individuele dier gelijke hokomstandigheden (zie Principe I) zal de mate waarin een dier zijn gedragingen kan uitvoeren op een megabedrijf niet anders zijn dan op een familiebedrijf.

Op megabedrijven zal geen buitenuitloop voor de dieren gerealiseerd kunnen worden. Dit is overigens niet anders dan in de nieuwe (familie-) bedrijven zoals die momenteel in de Noord-Brabantse LOG's gebouwd worden.¹¹

Bij de huidige schaalgrootte van familiebedrijven is het aantal varkens of kippen per verzorger al zodanig groot dat er geen sprake meer is van sociaal mens-dier contact. Dat zal op een megabedrijf niet anders zijn.

Het mens-dier contact op deze bedrijven zal voornamelijk de zorg- en toezichtstaken van de mens voor het dier betreffen: zie Principe I .

⁹ Luchtwassers die behalve fijnstof en ammoniak ook ziektekiemen kunnen verwijderen zijn nu in de ontwikkelingsfase.

¹⁰ Het Welfare Quality project relateert dit voornamelijk aan de angst van dieren voor mensen.

¹¹ De Dierenbescherming vindt dat een uitloop wel een gewenste ontwikkelingsrichting is en heeft daarom grote bezwaren tegen megabedrijven.

De Raad voor Dierenaangelegenheden

Dierenwelzijn is belangrijk.

Of er nu geredeneerd wordt vanuit de intrinsieke waarde van het dier of dat men de (morele) ontwikkeling van een maatschappij afmeet aan de manier waarop deze met dieren omgaat, dierenwelzijn neemt in de huidige Nederlandse samenleving een toenemend belangrijke rol in. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft (mede) daarom de Raad voor Dierenaangelegenheden: een overlegplatform dat de Minister gevraagd en ongevraagd adviseert o.a. over diergezondheid en dierenwelzijn ten behoeve van het beleid voor de gehouden dieren. De Raad baseert zich bij zijn adviezen op recente ontwikkelingen in de wetenschap en houdt rekening met de opvattingen die leven in de maatschappij. De Raad bestaat uit vertegenwoordigers van de wetenschap, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven.

Samenstelling van de Raad voor Dierenaangelegenheden Januari 2008:

Prof. Dr. H. Vaarkamp	<i>Voorzitter</i>
Drs. J. Borgmeier	Platform Verantwoord Huisdierenbezit
W. van Eijk	Productschap Vis, NEVEVI
Prof. Dr. L.J. Hellebrekers	Kon. Ned. Mij. voor Diergeneeskunde
Prof. Dr. Ir. R.B.M. Huirne	Social Sciences Group, Wageningen UR
Ir. M.J.B. Jansen	Centraal Bureau Levensmiddelenhandel
Drs. S.B.M. Jongerius	Productschappen PVE
J.Th. de Jongh	DIBEVO
Ir. B.J. Odink	NEPLUVI
Prof. Dr. A. Pijpers	Gezondheidsdienst voor Dieren
S.J. Schenk	LTO Nederland
Prof. Dr. F.J. van Sluijs	Faculteit Diergeneeskunde Utrecht
H.W.A. Swinkels	Centrale Organisatie Vleessector
Drs. P.A. Thijsse	Ned. Bond van Handelaren in Vee
Drs. H. van Veen	Ned. Vereniging tot Bescherming van Dieren